

**ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РІВНИХ ПРАВ НА ОСВІТУ:
ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ПОДОЛАННЯ ДЛЯ УГОРСЬКОЇ
ГРОМАДИ ЗАКАРПАТТЯ
(... ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, СТАНДАРТИ,
ПРОГРАМИ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ...)**

Конституція України

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Ключове питання:

забезпечення РІВНОГО права на навчання рідною мовою на всіх рівнях:

- дошкільна освіта,
- загальна середня освіта (початкова – базова – профільна середня)
- професійна (професійно-технічна) освіта,
- фахова передвища освіта,
- позашкільна освіта,
- вища освіта.

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» стаття 21.

Закон України «Про освіту», стаття 7.

Закон України «Про дошкільну освіту» стаття 7.

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 5. ....

Спільне

- навчання / здобуття / використання .... **ПОРЯД** з державною

Дамоклів меч – постійна проблема:

врегулювання питання освітнього середовища: ведення документації, проведення заходів тощо

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 6:

«Особи, які належать до національних меншин України, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу, та

РЕАЛІЗУЮТЬ ПРАВО

на навчання відповідними мовами в державних, комунальних чи корпоративних закладах освіти...

РЕАЛІЗУВАТИ ПРАВО НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

- це можливість створення освітніх закладів з мовою навчання/виховання відповідної національної спільноти,
- це не тільки вивчення навчальних предметів рідною мовою,
- це і вивчення рідної мови та літератури:
  - *без втрати/обмеження можливості вивчати іноземну мову,*
  - *з можливістю вивчати рідну мову, літературу на рівні державної мови (в тому числі зарубіжну літературу),*
- це можливість вивчення історії рідного народу,
- це наявність навчально-методичного забезпечення,
  - *наявність підручників – це позитив, проте не забезпечується створення цифрових контентів, відповідно до принципів НУШ,*
  - *наявність методичного забезпечення,*
  - *можливість складання ЗНО/НМТ з рідної мови, з літератури відповідної національної спільноти.*

Реалізація рівних прав – це НЕ білінгвальна освіта
та, навіть, не CLIL методика.

Реалізація права на освіту на рівних умовах для всіх громадян
– це ЗАГАЛЬНА освіта.

Право на вивчення та право на навчання
– це не ідентичні поняття.

На Закарпатті функціонують заклади освіти різних форм власності на всіх рівнях

Рівність прав означає:

- наявність/забезпечення відповідного освітнього середовища,
- навчально-методична забезпеченість освітнього процесу.

Проблема та виклики вивчення державної мови

Кількість годин на вивчення державної мови

$11 \times 35 \times 5 = 1925$ академічних годин,

$1925 \times 45 \text{ хв} / 60 \text{ хв} = 1443,75$ астрономічних годин

$1443,75 / 8 \text{ год} = 180$ діб

*Без самостійної роботи / домашніх завдань здобувачів освіти

Результати аналізів ЗНО з української мови були каталізатором прийняття обмежувальних законів

Стаття 45-а Закону України «Про вищу освіту» передбачає, що

Зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, ... використовується для прийому до закладів вищої освіти на конкурсній основі.

Вимірювати/оцінювати мовні компетентності, особливо комунікативні, на основі результатів тестування, складених з метою прийому до ЗВО в тому числі на філологічні факультети – *це педагогічний нонсенс.*

Програми ЗНО з української мови та літератури мали зворотну дію

– погіршення результатів, адже програми передбачали вимірювання в першу чергу знання «граматики».

Аналіз результатів ЗНО/НМТ

Детальний порівняльний аналіз результатів ЗНО був проведений робочою групою викладачів ЗУІ під керівництвом І. Орос.

Дані показали наявність проблем

у викладанні/вивченні,

насамперед вимірюванні знань державної мови,

адже гірші результати показали багато інших категорій випускників, для яких українська мова є рідною.

Рішення ???

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Стаття 11. Рівні володіння державною мовою

Класифікація рівнів володіння державною мовою розробляється і затверджується

Національною комісією зі стандартів державної мови

з урахуванням *рекомендацій Ради Європи з мовної освіти (CEFR)*.

Шкала рівнів володіння державною мовою визначає три загальні рівні навичок:

початковий рівень А, середній рівень В та рівень вільного володіння мовою С.

Перманентне клопотання ЗУПТ, педагогів, батьків, громадських організацій:

Розробка державного стандарту з врахуванням рекомендацій Ради Європи з мовної освіти (CEFR).

На основі відповідних стандартів розробити модельні навчальні програми, на основі яких розробляються підручники, методичне забезпечення тощо

- початковий рівень першого ступеня (A1) засвідчує, що особа розуміє і може вживати загальні вирази та найпростіші фрази, необхідні для задоволення конкретних потреб, зокрема представити себе чи іншу особу, запитати і відповісти на запитання про себе (місце проживання, родину, особисті речі тощо); може взаємодіяти на простому рівні, якщо співрозмовник говорить повільно і чітко та готовий допомогти.

- початковий рівень другого ступеня (A2) засвідчує, що особа розуміє та може вживати окремі фрази та широко вживані вирази, пов'язані з конкретними сферами повсякденного життя (елементарна інформація про себе та свою сім'ю, здійснення покупок, місцева географія, працевлаштування тощо); може спілкуватися у ситуації, коли необхідний простий і безпосередній обмін інформацією на звичні теми.

На кінець 4-го класу

- середній рівень першого ступеня (B1) засвідчує, що особа розуміє основний зміст чіткої, стандартної інформації на теми, близькі і часто вживані на роботі, у навчанні, під час дозвілля тощо. Рівень знання української мови дає змогу впоратися в більшості ситуацій, що можуть виникнути під час подорожі Україною. Особа може просто і доладно висловлюватися, зокрема на теми, що належать до особистих зацікавлень; здатна описати особистий досвід, події, мрії, плани, надати стислі пояснення щодо точки зору на деякі події.

На кінець 9-го класу

- середній рівень другого ступеня (B2) засвідчує, що особа може розуміти основні ідеї комплексного тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, включаючи спеціалізовані дискусії за своїм фахом; може спілкуватися з носіями мови з таким ступенем швидкості та спонтанності, який уможлиблює регулярні відносини з ними, не викликаючи труднощів для жодної зі сторін; може **чітко і доладно** висловлюватися з багатьох тем, зокрема висловлювати свою думку з певного питання, наводячи переваги і недоліки різних позицій.

На кінець 11(12)-го класу

+ при закінченні ЗВО, при працевлаштуванні, призначенні на посаду з відповідною професійною лексикою

- рівень вільного володіння першого ступеня (C1) засвідчує, що особа може розуміти широкий спектр складних і великих за обсягом текстів та розпізнавати в них прихований зміст; може висловлюватися швидко і спонтанно без помітних ускладнень, пов'язаних з пошуком засобів вираження, легко і точно використовувати українську мову у спілкуванні, навчанні та для досягнення професійних цілей; може чітко, структуровано і докладно висловлюватися зі складних тем, демонструючи володіння знаннями правил граматики.

- рівень вільного володіння другого ступеня (C2) засвідчує, що особа легко розуміє практично все, що чує або читає, може узагальнити інформацію з різних усних чи письмових джерел, зробити аргументований виклад у логічній, послідовній формі, а також висловлюватися спонтанно, швидко і точно, передаючи найтонші відтінки смислу навіть у складних ситуаціях.

Державна мова для громадян України є

- *або рідною,*
- *або другою, проте з тієї ж мовної сім'ї*
- *або другою, проте з іншої мовної сім'ї*

Рівень вільного володіння державною мовою є реальною метою у випадку:

- *осіб, для якої вона є рідною*
- *при спеціальних мовних задатках особи та при наявності спеціальних програм, методик*

ПРОБЛЕМА

Програма ЗНО/НМТ з української мови складена відповідно до державного стандарту.

Розроблені стандарти для початкової, базової середньої та профільної середньої освіти.

У затверджених стандартах профільної середньої освіти є:

ВИМОГИ до обов'язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти в мовно-літературній освітній галузі (українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою) для класів (груп) з українською мовою навчання) *Додаток 2*

ПОЗИТИВ (???)

ВИМОГИ до обов'язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти в мовно-літературній освітній галузі (українська мова як державна, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою) для класів (груп) з навчанням мовою корінного народу або національної меншини (якщо мова корінного народу або національної меншини не належить до групи слов'янських мов) *Додаток 3*

ПРОТЕ

прикінцеві результати майже ідентичні, реальних відмінностей нема.

Позитив (?)

Викладачі ЗУІ, представники ЗУПТ були задіяні до розробки модельних навчальних програм, підручників,

проте вони детерміновані наявними освітніми програмами для НУШ та державними стандартами.

НЕМОЖЛИВЕ РЕАЛЬНЕ ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ
БЕЗ ЯКІСНО НОВИХ ПІДХОДІВ

ЗУІ та ЗУПТ готові до співпраці, просять задіяти делегованих спеціалістів до розробки стандартів, модельних навчальних програм, підручників.

Просимо проводити їх попередню експертизу із залученням представниками ЗУІ, ЗУПТ.

ЦІКАВО ....

завжди варто читати Прикінцеві положення

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»

3. Мовою зовнішнього незалежного оцінювання за результатами здобуття повної середньої освіти та вступних випробувань є державна мова, крім зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов.

... Є уточнення

частина третя статті 21 набирає чинності з 1 січня 2030 року

Тобто

ДЛЯ ПЕРШОГО ВИПУСКУ ЗА НОВОЮ СИСТЕМОЮ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ ???

Чи можна вірити в реальні зміни, реальні наміри ???

Освітні виклики та шляхи їх подолання для реалізації рівних прав на освіту представників національних спільнот

Розроблення державних стандартів з урахуванням рекомендацій Ради Європи з мовної освіти (CEFR):

- запровадження в освітній процес для здобуття освіти мовою національних спільнот,
- гармонізація модельних навчальних програм по вивченню української мови,
- створення відповідних підручників, методичного забезпечення,
- підготовка кадрів, організація курсів для педагогічної підтримки реалізації програм.

Урегулювання проведення ЗНО/НМТ/сертифікації

- з української мови:
  - для випускників закладів загальної середньої освіти за трьома рівнями (з метою використання для вступу на профільні факультети, з метою вимірювання знань здобувачів освіти, для яких державна мова є рідною з комунікативною спрямованістю, та з метою вимірювання знань з комунікативною спрямованістю, якщо мова корінного народу або національної меншини не належить до групи слов'янських мов),
  - при проведенні вимірювання на рівні вищої освіти за відповідною диференціацією,
  - при визначенні спроможності виконувати певні посадові обов'язки (керівники, педагоги освітніх закладів),
- з рідної мови на рівні базової, профільної середньої та вищої освіти,
- забезпечення проведення вимірювання знань рідною мовою на рівні базової середньої освіти для продовження навчання на рівні профільної середньої освіти (згідно нововведень, передбачених законодавством).

Урегулювання питання забезпечення рівних прав отримання освітніх послуг на всіх рівнях освіти:

- не тільки вивчення рідної мови, а забезпечення права на навчання рідною мовою;
  - дошкільна освіта, всі рівні загальної середньої освіти, позашкільна освіта, вища освіта:
    - не тільки в приватних закладах освіти;
  - забезпечення перекладу ЗНО/НМТ для випускників/вступників, які навчалися рідною мовою національної спільноти, без обмеження терміну перекладу
  - білінгвальну освіту та інші спеціальні методики запроваджувати тільки за умови відповідних клопотань батьків, здобувачів освіти, проведення відповідних вимірювань на спроможність її викорисання.

Урегулювання питання визначення освітньої субвенції для закладів освіти, де освітній процес реалізується мовою національних спільнот:

- запровадження спеціальних формул із застосуванням принципу позитивної дискримінації з метою збереження освіти національних спільнот,
- освітня субвенція для регіонів для методичного забезпечення освітнього процесу, з метою вирішення проблеми відсутності на рідній мові методичних/дидактичних/цифрових матеріалів.

+ Рада представників громадських об'єднань корінних народів, національних меншин України при Міністерстві освіти і науки України...

Це позитивна практика,

проте, наразі, не може бути дієвим засобом по вирішенню більшості проблем

- *надзвичайна велика різноманітність потреб та можливостей.*

**ЗУІ, ЗУПТ, громадські організації угорської спільноти Закарпаття
готові до конструктивної співпраці.**

Наша мета – забезпечення сприятливих умов для навчання рідною/угорською мовою в Україні, забезпечення рівних прав щодо отримання освітніх послуг на всіх рівнях.

Вважаємо архіважливим вивчення української мови, реалізацію вміння **комунікувати** державною мовою.

Освітні установи мають першочергову роль у збереженні національної, культурної ідентичності угорської спільноти – їх збереження, розвиток є пріоритетним завданням.